

MEDLEMSBLAD

for

AUSTMARKA

HISTORIELAG

Nr. 12. September 1981.

FORORD

Det går opp og ned her i verden. Forrige gang roste jeg stofftilgangen, nå er det ikke kommet noe nytt stoff. Jeg vil igjen minne om rettelser til bygdeboka. Det behøver ikke være det helt store opplegget, gjerne bare noen få datoer eller årstall, eller feilskrevne navn.

Stykket som Rudolf Bråten har sendt oss, har i mellomtiden stått i Solør-Odal historiehefte, men det er vel ikke alle som leser det, så vi tar det med likevel.

Så håper jeg at det kommer noen brev til bladet utover høsten.

Finn Åberg.

NYTT FRA LAGET

Smedhaugen.

Det er i sommer utført en del arbeider innvendig. Det er arbeidet 2 lørdager med å få gjort i stand golvet. Arbeidet er ikke fullført ennå, men vi håper at vi skal bli ferdig i høst.

De som har arbeidet er: Oskar Eng, Amund Eng, Rolf Amundsen, Reidar Amundsen, Einar Fjeld Lie, Åge Sørmoen, Oddvar Jakobsen, Roar Sørmoen, med god hjelp av Gunvald Brunsell.

R.A.

Tur til Gammelvala.

Sommerens tur gikk til Gammelvala i Brunskog lørdag 25. juli. Ca. 20 deltok. De fleste kjenner vel stedet fra før, så noen nærmere beskrivelse tar vi ikke med. En må bare beundre det arbeidet som ligger bak et slikt arrangement. Her gis en bred mønstring av bondekulturen i Värmland på 1800-tallet,

og alle arbeidsprosesser vises og forklares på beste måte. Stor interesse vakte sagbruket med lokomobilen, som forresten kom fra Bogen, ikke langt fra grensen. Og de fleste fikk seg et måltid med motti og flesk.

Kunne det være mulig å få til noe lignende på norsk side, hvis bygdetun og foreninger gikk sammen?

Hvis noen av medlemmene ikke har vært der, anbefales et besøk i Gammelvala på det beste.

Stedsnavn på Austmarka.

Innsamlingen fortsetter. Det meste av arbeidet i marken ble gjort ferdig i sommer, men mye arbeid med utskrivning på kort gjenstår. Arbeidet skal imidlertid være avsluttet i løpet av 1981.

F.Å.

STRAND (ØIERSTRAND), gnr. 148, bnr.61 -
Et blad fra mine notater.

Sandalaft heter en badeplass i jordet på Strand, øst for nordenden av nordre Øiersjøen på Brandval Finnskog. Sandalaft = Saunalati = Bastuvika. Nå er det ingen vik akkurat ved badeplassen, men alt kan ha forandret seg ved at sand har skyllet inn fra sjøen. Lenger nord er det ei vik, selve Strandvika, promstø.

Da Gottlund rodde fra Bolneset til Øieren var det helt mørkt, og de rodde etter lyset fra ei lita finnbastu. Han har skrevet omtrent slik:

Der bodde en fattig mann, Olof Sigfridsson Hämäläinen med sin hustru og tallrike familie. Han var inhysing eller koturi (inderst). Ingen steder er det så slent for disse som her. Det er ikke tillatt for dem å arbeide, de får

ikke bygge hus, brenne bråte eller bryte jord. De må svelte, tigge eller stjele. Derfor er det så mange folk på alle norske finntorp og hemman. De får ikke lov å begynne med nybygg og gardutflytting. Eierne av brukene og skogen bestemmer hvem som skal fortsette som husbonde, de andre får tjene som drenger. Derfor er det ingen gard uten det er inhysinger og løsdrevne.

Vi gikk til finnstugan for å få et pertbloss (fyrkinjul, fakkell) opp til Øieren. Ennu hadde jeg aldrig varit inne i en koia, der alt talt så mycket om uselhet, fattigdom og elende som her. Da jeg stakk huvudet inn gjennom den låga dørren, såg jeg i det lilla huset først fyra nakne menniskor, de voro så nakne som de blivt fødte til verden, utan å hava en tråd å skjule sig med. De voro barn frå 5 til 11 års ålder, flickor og gossor om varandra. De hoppet opp i en seng i en vrå i huset. Den eldste dottern omkring 14-15 år hadde en kjortel spent om livet, men under ingen serk, for om brystet og ryggen var hun aldeles naken. Fadern reiste sig langsomt opp bak bordet og modern lagade om elden vid spisen. De sågo gode og velmenende ut. Vel såg man att de voro fattiga, men intet kunne man i deres miner merka at de voro olykliga. Jag kunne inte førestella mig de vilda folkeslagen livligare enn da jag betraktet disse (Fritt etter Gottlund)

Vi går ut fra at den vesle finnbastua sto i Bastuvika i Strandjordet eller Bastujordet. I min skoletid ble det bestandig kalt Bastun, men skrevet for Øierstrand. Senere ble det uttalt bare Strand, og blir det fremdeles. Den gang var det også inngjerdet på øvre siden av riksveien, men jordet vart vel delt i to da veien kom i 1880-tallet. Men der hadde det også bodd folk.

Hämäläinen, som bodde i bastua, var inderst, da kan en gå ut fra at selve husbonden bodde i et annet hus på plassen.

Elias Strand, som er født der 1895, forteller om gamle bastutomter. De grov i jorda og kom på ildplasser, som det var skyllet sand over.

Det er merkelig at plassen ikke er inntegnet på kart fra 1787. Hadde ingen kommet dit ennå? På dette kartet er alt med, om det bare er ei teppe, slik som på Abborhøiden.

Edvard Gundersen, født på Oppigarden Øieren 1863, fikk plassen med skog til i arv 1900. Han var gift med Eli Johannesdatter, født på Mistryen 1859. De hadde 8 barn. Den eldste sønnen, Gerhard, overtok garden, han var gift med Beda fra Johan på Langsjøhøiden. Gerhard døde, og hans eldste sønn, Erik, overtok det meste av skogen i meget ung alder og eier den fremdeles.

Selve garden med noe av skogen ble overtatt av yngste sønn til Edvard Gundersen, Ole, gift med Alma Kareliussen Abrahamstorpet. Ole døde 1960. De var barnløse. Alma lever.

Garden ble nå overtatt av Gunnar Eliassen, født 1925, sønn til Elias Edwardsen. Han bosatte seg straks øst for Øiermoen, der han braut opp ny jord i ville skogen til en pen gard.

Edvard Gundersen hadde sagbruk og mølle ved Øierdammen, drevet av vannkraft fra Enten og Mosevannene, som kommer gjennom Bråtetjernet og Øierfløyta. Fremdeles har de sagbruk i nordenden av nordre Øiersjøen. Det drives med motorkraft.

Rudolf Bråten.

